МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Виконав – студент ІІ курсу,
групи 21 м-ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Мемрук Владислав Миколайович
Науковий керівник – к.е.н., доцент
Улянич Юлія Василівна

Умань 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра_____
Освітня програма_____
Спеціальність_____
(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” _____ _____
2021р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту _____
(прізвище, ім’я, по батькові)
1. Тема проекту _____
_____
керівник роботи ___
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від “___”_____20__ року №_____
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи _____
_____
_____
_____
_____
4. Перелік питань, які потрібно розробити
_____
_____
_____
_____
_____
_____
5. Перелік графічного матеріалу
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів роботи

РЕФЕРАТ

В умовах сучасних викликів підтримка фінансової безпеки банківського сектору займає вагоме місце в аспекті соціально-економічного розвитку держави, адже банківська система виступає одним з ключових елементів фінансової системи країни. Зважаючи на це, питання забезпечення стабільного функціонування українського банківського сектору в умовах сучасності вимагає особливої уваги та детального аналізу, що дасть змогу попередити загрозу впливу негативних факторів на результати його діяльності та рівень фінансової безпеки.

Загальний обсяг роботи складає 64 сторінки друкованого тексту. Робота містить 22 таблиці, 6 рисунків. Кількість використаних джерел складає 47 найменувань.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад фінансової безпеки банків та розробка практичних рекомендацій щодо її забезпечення**.**

Перший розділ кваліфікайної роботи – теоретичний. В ньому розкриваються теоретичні основи фінансової безпеки банків.

Другий розділ – практичний. В ньому розглянута загальна діагностика фінансової безпеки банків України та здійснено аналіз діяльності та забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанку».

Третій розділ кваліфікаційної роботи містить напрями удосконалення фінансової безпеки вітчизняних банків.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних проблем фінансової безпеки банків України.

В роботі досліджено особливості забезпечення фінансової безпеки банків України та розглянуто напрями її удосконалення.

Ключові слова: безпека, банківська система, забезпечення, стійкість, розвиток.

Summary

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical problems of financial security of banks in Ukraine.

The work examines the features of ensuring the financial security of banks in Ukraine and considers the directions of its improvement.

Keywords: security, banking system, security, stability, development.

ЗМІСТ

ВСТУП……6
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ.....…….……8
РОЗДІЛ ІІ. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ...22
2.1. Загальна діагностика фінансової безпеки банків України.....22
2.2. Аналіз діяльності та забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанку».....35
РОЗДІЛ ІІІ. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ.....…….....…….46
ВИСНОВКИ……...57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….59

ВСТУП

Нині перед державними органами влади гостро стоять питання збереження національних інтересів і підтримки фінансової безпеки, стійкості та стабільності банків за рахунок проведення виваженої бюджетно-податкової, грошово-кредитної, інвестиційної та інших політик.

Банківський сектор, як джерело акумуляції сучасних кризових явищ, що поширюються надалі на всі сфери економіки, вимагає антикризової політики шляхом формування нових інструментів забезпечення його фінансової безпеки. Значної актуальності в межах забезпечення фінансової безпеки банків набуває формування дієвого механізму її оцінювання та моніторингу, що створює передумови вчасного та адекватно реагування, а також нівелювання загроз, що виникають.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад фінансової безпеки банків та розробка практичних рекомендацій її забезпечення**.**

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

– дослідити сутнісні характеристики фінансової безпеки банків;

– обґрунтувати методичні підходи щодо оцінки фінансової безпеки банків;

– оцінити стан фінансової безпеки банків;

– проаналізувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на процес оцінки фінансової безпеки банків;

– провести аналіз діяльності та оцінити рівень забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «ПРИВАТ БАНКУ»;

– надати рекомендації щодо напрямів удосконалення фінансової безпеки банків.

Об’єктом дослідження виступає процес оцінювання рівня фінансової безпеки банків.

Предметом дослідження є економічні відносини під час оцінювання фінансової безпеки банків.

Методи дослідження: узагальнення, порівняння, групування, методи графічного зображення даних, метод аналізу та синтезу; діалектичний метод пізнання, що забезпечує аналіз фінансових явищ і процесів в їх розвитку, взаємозв’язку і взаємозалежності; економіко-статистичні методи.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у сфері забезпечення фінансової безпеки банків України.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Умовою побудови й ефективного функціонування ринкової економіки є наявність у країні розвиненої фінансової системи. І, навпаки, розвиток фінансової системи держави безпосередньо залежить від економічних умов, що склалися, законодавчо встановлених правил гри.

Сучасні реалії, пов'язані зі світовою економічною кризою, виявили неготовність фінансової системи України протистояти загрозам як зовнішнім, так і внутрішнім. Із залученням економіки нашої держави до світової фінансової системи залежність від нестабільності на світових фінансових ринках почала зростати.

Крім того, сучасний стан розвитку банків пов'язаний із загрозами, які становлять військова агресія рф, постійні сплески пандемії COVID 19, падіння реального сектору економіки, дисбаланси макроекономічного середовища. У цих складних умовах банки змушені вдаватися до використання агресивної політики ведення бізнесу з метою збереження фінансово стійких та конкурентних позицій на ринку.

Тому питання фінансової безпеки банківської системи, яка акумулює основний масив фінансових ресурсів держави, сьогодні набуває особливої актуальності.

Саме поняття “фінансова безпека” немає єдиного уставленого визначення. Фінансова безпека як дефініція розглядається під різним кутом окремими науковцями, і зокрема:

- з позицій ресурсно-функціонального напряму фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб’єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов’язань [20, 33];

- з точки зору статистики фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і економічне зростання [7, 16, 28].

- у контексті нормативно-правового регламентування фінансова безпека передбачає створення таких умов функціонування фінансової системи, при яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами [9, 6, 15].

Таким чином, фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень фінансової незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [23].

Закон України «Про національну безпеку України» (2018 р.) закріплює, що національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам (рис. 1.1) [8].

Разом із тим, в цьому законі побіжно перелічуються сфери життєдіяльності, а, відтак, і національні інтереси в них, зокрема й у сфері фінансових послуг, ринку банківських послуг, сфері державного управління при виникненні негативних тенденцій щодо створення загроз національним інтересам. Реалізація фінансових інтересів у сфері фінансової безпеки банків

здійснюється у правовідносинах у межах дозволеної законодавством поведінки.

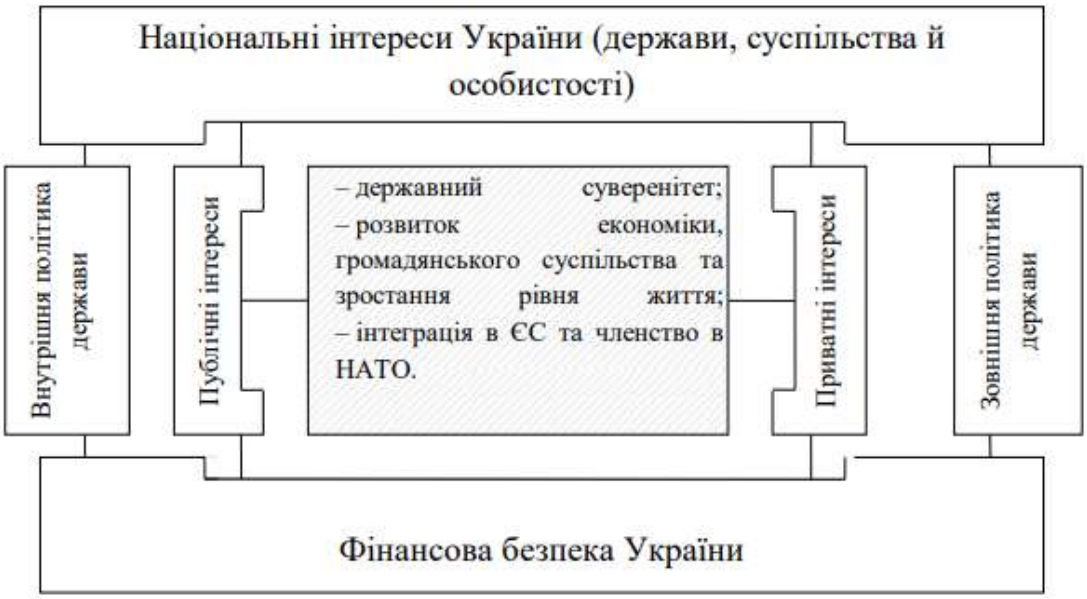

Рис. 1.1 Схематичне представлення взаємодії системи національної та фінансової безпеки й інтересів

Тож, фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворюють ряд підсистем, кожна з котрих має власну структуру і логіку розвитку.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища дедалі більше постає питання забезпечення охорони фінансових ресурсів, захисту інформації, майна й персоналу комерційного банку, створення дієвих механізмів фінансового захисту банківської системи [11].

Для комерційних банків надзвичайно важливими стають умови ефективної та безпечної діяльності, такі як гарантування поверненості кредитів, збільшення прибутковості, збереження ліквідності та фінансової стійкості, зниження банківських ризиків та забезпечення депозитів.

Згідно з Концепцією безпеки комерційного банку [12], яку схвалила Асоціація регіональних банків, безпека комерційного банку визначається як

стан захищеності інтересів власників, керівництва та клієнтів банківської установи, а також матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх і зовнішніх загроз.

М. Ілляш у своїх дослідженнях зазначає, що безпека банківської установи – це комплекс заходів, що мають за мету забезпечення захищеності інтересів власників, клієнтів, працівників та керівництва банківської установи від зовнішніх і внутрішніх загроз [33].

Рівень захищеності визначається здатністю банку протистояти спробам прямого несанкціонованого проникнення в приміщення банківської установи з злочинною метою, а також спробам заподіяти їй шкоди зі сторони конкурентів та кримінальних структур шляхом втручання в банківську діяльність, здійснення впливу на банківську установу для проведення фінансових афер і махінацій, відмивання «брудних грошей», незаконних переказів тощо.

С. Букін вважає, що питання забезпечення безпеки банку є актуальним не лише для самого банку, але й для всіх учасників ринкових відносин.

М. Зубок [15] розглядає безпеку банківської діяльності як стійкий стан життєдіяльності, що забезпечує реалізацію мети банку та його основних інтересів, а також захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів, незалежно від умов функціонування. Безпека банку визначається його здатністю своєчасно і адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього та зовнішнього середовища, а також його здатністю протистояти різним посяганням на власність, діяльність і імідж банку, створюючи ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Тобто фінансова безпека банківського сектору є системою, яка характеризується з сутнісної і структурної точки зору і концентуалізується з різних позицій, як: сукупність відносин, спроможність і готовність, суспільне благо, сукупність умов і комплекс заходів.

Серед проблем захисту банківської системи від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру все більш актуалізується необхідність забезпечення

охорони фінансових ресурсів, убезпечення інформації, майна й персоналу окремих банків, створення дієвих механізмів фінансового захисту банківської діяльності.

Порівняльний аналіз термінології понять «безпека банку», «економічна безпека банку» та «фінансова безпека банку» вказує на різновиди рівнів та функціональних кіл застосування даних термінів. Розглянемо відмінності в даних термінах у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Відмінності категорії безпеки банку та термінів економічної та фінансової безпеки банку

	Безпека банку	Економічна безпека банку	Фінансова безпека банку
Характеристика	це загальний стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація та захист інтересів та цілей банку при відсутності загроз і небезпек; фінансова безпека банку	це інтегральна категорія, яка визначається як стан, за якого при найбільш ефективному використанні матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів реалізуються його основні інтереси, забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний розвиток, гарантується захист фінансового та кадрового потенціалу від усіх видів загроз та дестабілізуючих факторів	поточна здатність миттєво реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовищ, що забезпечить конкурентну перевагу на ринку банківських послуг, розраховану на безпечне проходження банківських операцій у розрізі потенціалу й бізнес-структури банку та його стратегічних орієнтирів і профілю діяльності
Відмінності	Даний понятійний апарат включає об'єднаний пошарово простір діяльності банку в умовах безперервного середовища існування	Загальний фінансово-господарський перелік операцій банку, зважений на нормативну регламентація діяльності комерційного банку	Інклюзивний характер діяльності на ринку фінансових послуг при проведенні банківських операцій та прийнятті окремих рішень

В «Енциклопедії банківської справи» безпека банків визначається як система заходів, що забезпечує захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників та керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз [39].

Д. А. Артеменко [3] зазначає, що функціональними складовими економічної безпеки банків є: фінансова, правова, технічна, інформаційно технологічна, соціально психологічна та організаційна.

При цьому він наголошує, що фінансова складова є пріоритетною в системі економічної безпеки банків і передбачає комплекс заходів для досягнення максимально можливої платоспроможності банку, його стійкості та ліквідності балансу, ефективної структури капіталу та найбільш прибуткових напрямів його вкладень шляхом чіткого тактичного та стратегічного планування, аналізу загроз фінансового характеру та запобігання їм.

Щодо фінансової безпеки, то у контексті проведеного дослідження сутності фінансової безпеки банку, можна виділити такі підходи щодо трактування змісту даного поняття: захисний, ресурсно-функціональний, конкурентний та системний (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Напрями визначення поняття «фінансова безпека банку»

Автор, джерело	Визначення
Захисний підхід	
Барановський О.І [8]	Сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує
Вовк В. Я. [21]	Стан банку, що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та розвитку в умовах дестабілізуючого впливу навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави).
Хитрін О. І. [110]	Динамічний стан, за якого банк юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарських суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і

	зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має у своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу
Ресурсно-функціональний підхід	
Голобородько Ю. О. [30]	Стан банківської установи, який характеризується оптимальним рівнем залучення розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку і підвищення ефективності та конкурентоздатності
Барилюк М. М.-Р. [10]	Стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів банку, який відображається через найкращі значення фінансових показників прибутковості та рентабельності, якості управління та використання основних та оборотних коштів банку, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами банку, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансового стану банку і перспектив його технологічного та фінансового розвитку
Системний підхід	
Горалько О. В. [31]	Сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини, попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує
Лісняк А.Є. [40]	Динамічний фінансовий стан банку, що характеризується стабільною захищеністю його фінансових інтересів від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів.
Конкурентний підхід	
Костюченко О.Є. [32]	Стан забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз

Так, більшість науковців під фінансовою безпекою розуміють стан банківської установи. При цьому безпека банку передусім виступає якісною його характеристикою і характеризує його стан як такий, за якого відсутні небезпеки. Окремі дослідники наголошують на рівні захисту банку.

На основі узагальнення поглядів науковців, визначивши основні переваги і недоліки підходів до розкриття сутності фінансової безпеки банку, найбільш науково-виваженим та обґрунтованим, таким, що часто використовується в сучасних умовах функціонування банків, є захисний підхід, згідно якого фінансова безпека банку визначається: по-перше, як стан банку, за якого фінансова стійкість та фінансові інтереси установи захищені від деструктивних чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища; по-друге, банк формує таку поведінку на ринку, яка б дозволила йому досягати поставлених статутних цілей і ефективно виконувати функції фінансової безпеки і в умовах постійної дії внутрішніх і зовнішніх загроз.

Водночас із неоднозначністю трактувань фінансової безпеки банків, сьогодні відсутні логічно завершені дослідження щодо її різновидів. При цьому практично не зустрічаються погляди на можливу диференціацію такої безпеки. Загалом, на думку сучасних науковців, слід виокремлювати такі різновиди фінансової безпеки банків (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація різновидів фінансової безпеки банків

Класифікаційна ознака	Різновиди
Мета	стратегічна, тактична
Статичність	функціонування, розвитку
Форма прояву	внутрішня, зовнішня
Ресурсно-функціональна спрямованість	ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектору, депозитна, кредитна, валютна, інфляційна, інвестиційна, боргова
Стан банківського рахунку	безпека в передкризовий період, безпека під час кризи, безпека в післякризовий період
Рівень достатності	достатня, недостатня, прийнятна, необхідна, гранична (порогова), надмірна
Реальність	дійсна, уявна
Стан безпеки	фактична, очікувана, потенційна
Рівень досягнення	базова, перехідна, підвищена

Отже, сутність фінансової безпеки банківської системи полягає у забезпеченні найефективнішого використання ресурсного потенціалу, створенні сприятливих умов для реалізації економічних інтересів

банківських установ, попередженні внутрішніх і зовнішніх загроз банківській системі, створенні умов її стабільного й ефективного функціонування.

Фінансова безпека банку може порушуватися внаслідок впливу різного роду загроз. Такими загрозами є наявні чи потенційно можливі явища або чинники, що створюють небезпеку для реалізації фінансових інтересів банку.

Хоч фінансова безпека банку може порушуватися внаслідок впливу різного роду загроз, проте найбільш характерні загрози фінансовій безпеці банку традиційно поділяються на дві групи – зовнішні і внутрішні загрози.

До зовнішніх належать загрози, що містять фактори, які є результатом впливу зовнішнього середовища на банк, зокрема діяльність держави, економічна кон'юнктура у країні та світі, конкуренти та ін.

До внутрішніх загроз належать фактори, які або безпосередньо генеруються банком, або є частиною його внутрішнього середовища [43, с. 11]. До внутрішніх загроз слід відносити: недосконаліть організації системи фінансового менеджменту в банку; неефективність проведення основних банківських операцій; недотримання банком показників ліквідності; зловживання і некомпетентність службовців банку (шахрайство у сфері бухгалтерського обліку, фальсифікація витрат, привласнення доходів тощо); слабкість маркетингової політики банку; неефективна система фінансового моніторингу в банку; наявність каналів витоку інформації з банку; низький рівень капіталізації банків; низький рівень залучення іноземної валюти і готівки в національній валюті, що є в населення, тощо.

Узагальнена класифікація загроз фінансовій безпеці банків представлена у табл. 1.4.

Найбільшу небезпеку, здебільшого, становлять зовнішні загрози, які не піддаються виявленню і прогнозуванню. Водночас усунення внутрішніх загроз належить до компетенції органів управління банком.

Таблиця 1.4

Узагальнена класифікація загроз фінансовій безпеці банків

Класифікаційні ознаки	Різновиди загроз
Форма прояву	зовнішні, внутрішні
Зумовленість	зумовлені негативними процесами, пов'язаними з трансформацією економічної, політичної і соціальної сфер; викликані інституційними проблемами і несприятливою ринковою кон'юнктурою; пов'язані з порушеннями банківської дисципліни, етики і порядку ведення банківської діяльності; зумовлені криміналізацією економіки загалом і банківського сектору зокрема
Час впливу	постійні, тимчасові
Специфіка функціонування банку	базові, випадкові, конкурентні, дезінтермедіаційні
Ступінь впливу	що спричинили зміни у функціонуванні банку, що не спричинили такі зміни
Ступінь виявлення	виявлені, латентні
Очікуваність	прогнозовані, неочікувані
Віддаленість у часі	безпосередні, близькі, віддалені
Особливість прояву	загальні, специфічні (одиничні)
Ступінь небезпеки	особливо небезпечні, небезпечні, підвищені, близькі до межі, надлишкові
Тривалість прояву	довгострокові, середньострокові, короткострокові; поточні; тимчасові, постійні
Стадія	виникаючі, затухаючі; ті, що розвиваються; ті, що загострюються
Значущість	найбільш суттєві, суттєві, малосуттєві, несуттєві
Спрямування	прямі, непрямі
Характер	майнові, немайнові, загрози порядку функціонування, операційній/позаопераційній діяльності
Джерело	загрози від конкурентів, держави, регулятора, клієнтів/контрагентів, кримінальних структур, шахраїв; власників, топ-менеджменту і персоналу банківських установ
Імовірність реалізації	високоймовірні, низько ймовірні; реалізовані; ті, що реалізуються; потенційні
Рівень поширеності	поширені, локальні
Усвідомленість	усвідомлені, неусвідомлені

Отже, найбільш характерними загрозами фінансовій безпеці банку є зовнішні (містять фактори, які є результатом впливу зовнішнього середовища на банк) і внутрішні (фактори, які або безпосередньо генеруються банком, або є частиною його внутрішнього середовища) загрози.

Розроблення дієвого механізму підвищення рівня фінансової безпеки банків має базуватися на оцінці загроз цій безпеці. Від адекватної оцінки наявного рівня банківської безпеки багато в чому залежать повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації,

попередження і запобігання наявним і потенційним загрозам у банківській сфері.

У «Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» зазначено, що в умовах випереджувальних темпів розвитку банківського сектору в докризовий період відбувалося поступове накопичення дисбалансів внаслідок орієнтації банків на швидке отримання прибутків та збільшення частки такого сектору на ринку капіталу без проведення адекватної оцінки ризиків, що збільшило частку споживчих кредитів у балансах банків [20].

Уникнути кризових явищ у банківській сфері можливо шляхом проведення політики, спрямованої на стимулювання банківського сектору до спрямування кредитних коштів насамперед на розвиток реального сектору економіки за визначеними Програмою економічних реформ пріоритетними напрямами, удосконалення механізму здійснення нагляду за банківським сектором та посилення ризик менеджменту в банках. Одним із пріоритетних напрямів є формування механізму забезпечення безпеки банківської діяльності.

До функцій механізму забезпечення фінансової безпеки банків належать [38]:

– визначення потенційних проблем – до їх складу входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінка її масштабів, визначення факторів, які призвели до виникнення проблеми і можуть погіршити ситуацію;

– -усунення проблем – вибір необхідних важелів впливу на проблему, а також визначення методів її усунення;

– контроль результативності – аналіз ефективності здійснених заходів і повторна перевірка на наявність даної проблеми;

– забезпечення ефективного фінансового управління – здійснюється шляхом використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Реалізація функцій механізму забезпечення фінансової безпеки банківської установи вимагає її раціональної організації у вигляді сукупності економічних методів, принципів, функцій, завдань, важелів та інструментів впливу на стан та розвиток банку, зі складними, багаторівневими та ієрархічними елементами у вигляді певних підсистем.

До основних складових механізму забезпечення фінансової безпеки банку відносять наступні блоки (рис. 1.2):

Рис. 1.2. Основні складові механізму забезпечення фінансової безпеки банків

1) інформаційно-організаційний блок, що містить елементи механізму забезпечення фінансової безпеки банку, до яких належать принципи, функції, методи, важелі та інструменти забезпечення фінансової безпеки банку; системи забезпечення, яка складається з нормативно-правової, інформаційно аналітичної, технологічної, технічної, кадрової підсистем забезпечення;

2) функціонально-аналітичний блок, що дає змогу згрупувати елементи, призначені для діагностування фінансової безпеки банку, оцінювання управління безпекою, проведення на підставі отриманих даних ідентифікації ризиків та загроз; для нейтралізації останніх слід здійснювати формування концепції стратегічного управління фінансовою безпекою банку, а також проводити обґрунтування вибраної стратегії та аналіз щодо її реалізації в системі управління фінансовою безпекою банку;

3) контрольно-моніторинговий блок, що відповідає за контроль та моніторинг процесу реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки банку, її коригування на основі оцінювання ефективності стратегії забезпечення фінансової безпеки банку; при цьому особливу увагу слід звернути на моніторинг процесу реалізації стратегії.

Метою механізму забезпечення фінансової безпеки банку є досягнення фінансової стійкості банку та захист його фінансових інтересів від дії зовнішніх і внутрішніх загроз та фінансових ризиків для забезпечення ефективного розвитку в поточному та довгостроковому періоді.

Механізм забезпечення фінансової безпеки банку багатогранний та складний процес, головна умова функціонування якого – своєчасність виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці банку. Ефективна взаємодія всіх елементів механізму управління фінансовою безпекою банку дасть змогу досягти запланованих результатів банківської діяльності за умов економічної нестабільності. Для кожного банку важливе виконання узгоджених й обґрунтованих дій, спрямованих на підтримку належного рівня фінансової безпеки, оскільки фінансова безпека – це важливий інструмент для досягнення його комерційної мети.

Фінансова безпека банку є важливою складовою частиною фінансової, а отже, і національної безпеки, і є таким станом банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Отже, систему фінансової безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дасть змогу здійснювати постійний контроль над ризиковим середовищем банку й ухвалювати своєчасні та обґрунтовані рішення. Дія системи повинна ґрунтуватися на принципах мінливості, обачності, об’єктивності, безперервності й оперативності, конфіденційності, комплексності і системності, явності в інтерпретації результатів, що дасть змогу забезпечити стабільну, безкризову та ефективну діяльність банку.

РОЗДІЛ ІІ. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1. Загальна діагностика фінансової безпеки банків України

Під час дії воєнного стану, вітчизняні банки спрямовують свою діяльність на обслуговування грошових потоків, нині суттєво скоротилася частина клієнтської бази. Також є тенденція зменшення обсягів формування власних ресурсів, а для погашення кредитної заборгованості банки були змушені застосовувати пролонгацію.

Загалом 2022-2023рр. видалися дуже складним для банківської системи України. Від російської агресії постраждала вся українська економіка, це відчувається і в системі вітчизняних банків. З початку 2022 року прибутки банків скоротилися більш ніж у сім разів. А без проведення антикризових заходів (докапіталізація з боку акціонерів та програм державної підтримки) з продовженням воєнних дій у 2023 р. на банківську систему України чекають скрутні часи.

Для регулювання грошового обігу у банківській системі з точки зору фінансової безпеки держави, Національним банком України було розроблено «Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану». Для належного виконання функцій НБУ і для збереження власної фінансової, інституційної та операційної незалежності, вітчизняні банки мають право на підтримку державного бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку; тимчасово не використовувати ринкові монетарні інструменти, зокрема ключову ставку, як основу монетарної політики; використовувати валютні інтервенції та інші інструменти, що забезпечують надійність фінансової системи та стабільний грошовий обіг [11].

Згідно з повноваженнями НБУ, для обмеження інфляції, була проведена така монетарна політика, яка спрямувала фінансування на потреби

оборонної галузі. НБУ, враховуючи всі стратегії національної безпеки України, виділив наступні складові. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.

Для безпеки банків були визначені такі основні орієнтири як: розвиток реального сектора економіки за пріоритетними напрямами, спрямовані на збільшення обігу кредитних коштів на розвиток реального та стимулювання банківського сектору.

Стратегія економічної безпеки України до 2025 року. В контексті фінансової безпеки для реалізації даної стратегії виділяються такі завдання:
– стимулювати банківський сектор, кредитні кошти спрямувати на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва;
– створити умови для більшого залучення довгострокового інвестиційного кредитування;
– активізувати розвиток національного фондового ринку для забезпечення його конкурентоспроможності та ефективності;
– убезпечити національну фінансову систему від відмивання доходів, які отримані злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
– забезпечити ефективний захист прав інвесторів на фондовому ринку; забезпечити зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово кредитної та боргової політики); підвищити стійкість банківської системи та зменшити рівень непрацюючих кредитів; зберегти інституаційну незалежність НБУ [2].

У 2023 році виділяють топ-5 банків України до та після зміни активів, табл. 2.1.

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року поділяється на наступні напрями:

1. фінансова стабільність – удосконалення наглядових підходів та ефективного регулювання фінансового сектору;

2. макроекономічний розвиток – забезпечення стійкості державних фінансів;

Таблиця 2.1

Топ-5 банків України до та після зміни активів, 2023 р., млрд грн

Банки, що збільшили активи			Банки, що скоротили активи		
Банки	Активи у гривні на початок року (01.01. 2022)	Активи у гривні на кінець року (01.01. 2023)	Банки	Активи у гривні на початок року (01.01. 2022)	Активи у гривні на кінець року (01.01. 2023)
ПриватБанк	407	508	Сенс Банк	115,7	75,5
Ощадбанк	236,9	246,2	«Південний»	47,6	39,6
Укрексімбанк	192	236,7	Таском-банк	30,84	27,5
Райффайзен банк	131	161	«Восток»	19,6	18,5
ПУМБ	104	110	«Глобус»	8,8	5,8

3. сприяння кредитуванню економіки;

4. посилення захисту прав кредиторів та інвесторів;

5. створення умов для залучення довгострокових ресурсів;

6. фінансова інклюзія – підвищення доступності та рівень користування фінансовими послугами, підвищення рівня фінансової грамотності населення;

7. розвиток фінансових ринків – сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг, ефективна інфраструктура ринків капіталу, інтеграція фінансового ринку України у світовий фінансовий простір;

8. інноваційний розвиток – розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта, забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів; забезпечення розвитку SupTech&RegTech, розвиток цифрової економіки.

Забезпечення фінансової безпеки банківської системи України є необхідною умовою для організації постійного безперервного руху фінансів,

можливості розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між економічними агентами, забезпечення поступального та стійкого розвитку банківських установ, зниження рівня криміналізації економіки.

Ліквідація рекордної кількості банків під час економічної кризи 2015–2016 рр. і сьогоднішні негативні наслідки військової агресії російської федерації вилилися у збільшення непрацюючих кредитів, низької рентабельності банків та посилення недовіри населення до них. Саме тому питання забезпечення фінансової безпеки банківської системи (далі – ФББС) України наразі є актуальними, потребують всебічного теоретичного осмислення та детального аналізу складових. Для визначення рівня ФББС України треба дослідити та проаналізувати основні показники діяльності банківських установ. Основою забезпечення платоспроможності банка є достатність його власних коштів, а тому варто почати з аналізу основних показників ресурсоутворюючої частини банківського сектора (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники ресурсоутворюючої складової фінансової безпеки банківського сектору України, за 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту, % або відхилення	
						2022/ 2018	2022/ 2021
Пасиви загальні, млн.грн.	1254385	1256299	1333831	1359703	1494460	19,14	9,91
Власний капітал, млн.грн.	103713	123784	161108	154960	200854	93,66	29,62
Частка у пасивах, %	8,27	9,85	12,08	11,4	13,44	5,17	2,04
Статутний капітал, млн.грн.	222170	414668	495377	465532	470712	111,87	1,11
Зобов'язання банків, млн.грн.	1150672	1132515	1172723	1204743	1293606	12,42	7,38
Частка у пасивах, %	91,73	90,15	87,92	88,6	86,56	-5,17	-2,04
Депозити та кредити інших банків, млн.грн.	122592	73938	50240	42178	23912	-80,49	-43,31
Частка у зобов'язаннях, %	0,11	0,07	0,04	0,04	0,02	-0,09	-0,02
Кошти суб'єктів господарювання, млн.грн.	318568	369913	403955	406367	498156	56,37	22,59
Частка у зобов'язаннях, %	27,69	32,66	34,45	33,73	38,51	10,82	4,78
Кошти фізичних осіб, млн.грн.	402137	437152	478100	508457	552592	37,41	8,68
Частка у зобов'язаннях, %	34,95	38,60	40,77	42,20	42,72	7,77	0,51
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі, %	43,3	53,6	34,3	28,3	37	-14,55	30,74
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2), %	12,31	12,69	16,1	16,18	19,66	59,71	21,51

Рівень фінансової безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора України станом на 2022 р. підвищився, оскільки покращилася структура пасивів банків. Основну частку пасивів склали зобов'язання банків, однак упродовж аналізованого періоду вона зменшувалася і станом на 01.01.2022 р. склала 86,5%. Це пов'язано з тим, що банки почали активно збільшувати свій статутний капітал, оскільки цього вимагають чинні норми законодавства, і на початок 2022 р. банки наростили його до суми 470712 млн грн, що у 2 рази більше, ніж показник 2018 р.

Крім того, власний капітал банків також збільшився у 2 рази – до 200 584 млн грн, оскільки НБУ в ході перевірок виявив штучне нарощення капіталів низки комерційних банків і змусив їх очиститися від неліквідного майна.

З урахуванням цих факторів частка капіталу у складі пасивів мала тенденцію до збільшення, яка переважила темпи збільшення зобов'язань, що і вплинуло на загальну структуру пасивів. Такі тенденції позитивно

впливають на стан ФБСС, оскільки власні кошти роблять банківські установи більш незалежними та стійкими.

Незважаючи на те, що у 2014–2015 рр. відбувся масовий вихід неплатоспроможних банків з ринку та багато вкладників втратили свої гроші, що підірвало довіру до банківської системи, а, відповідно, і її депозитну безпеку, банки поступово оговтуються від кризи, відновлюють довіру клієнтів і нарощують ресурсну базу.

Станом на 01.01.2022 р. кошти фізичних осіб склали 552 292 млн грн, а кошти суб'єктів госпо дарювання – 498 156 млн грн. При цьому тенденція їх зростання залишалася позитивною впродовж п'яти останніх років. Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу за аналізований період не виходив за межі норми та склав 19,6% на початок 2022 р., що більше на 7%, ніж у 2018 р. Це свідчить про те, що частка ризику, яку беруть на себе власники банку, зростає, тим самим приваблюючи вкладників та гарантуючи їм збереження коштів.

Ресурсоутворююча частина банківського сектора не несе загроз ФБСС, її показники мають позитивну тенденцію та демонструють забезпечення власними ресурсами банків та підвищення до них довіри вкладників, що підвищує фінансову безпеку банків та системи в цілому. Основу банківських активів складають кредити, і тому дуже важливо підтримувати кредитну безпеку банківського сектора, оскільки кредити є найприбутковішими банківськими активами, а ризик, особливо кредитний, – це складова частина діяльності комерційних банків.

Рівень кредитної безпеки банківського сектора України представлено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Показники кредитної безпеки банківського сектора України, 2018–2022 рр.

Показник	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
Активи банків, млн грн	1254385	1256299	1333831	1359703	1494460
Темп зростання, %	95,26	100,15	106,17	101,94	109,91
Кредити надані, млн грн	1009768	1005923	1042798	1118618	1033539
Темп зростання, %	100,34	99,62	103,67	107,27	92,39
Частка в активах, %	80,50	80,07	78,18	82,27	69,16
з них: кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	830632	847092	892900	959601	847259
Темп зростання, %	103,49	101,98	105,41	107,47	88,29
Частка в активах, %	66,22	67,43	66,94	70,57	56,69
Кредити, надані фізичним особам, млн грн	175711	157385	174448	202202	214252
Темп зростання, %	98,14	89,57	110,84	115,91	105,96
Частка в активах, %	14,01	12,53	13,08	14,87	14,34
Частка непрацюючих кредитів у загальній сумі, %	34,50	49,80	54,54	52,85	48,36
Резерви за активними операціями банків, млн грн	321303	484383	516985	555871	492069

Дані табл. 2.3 свідчать, що сукупний обсяг наданих кредитів має неоднозначну тенденцію: на початок 2022 р. і 2018 рр. цей показник має від'ємний темп зростання, що означає зменшення обсягу наданих кредитів у зазначені роки. У зв'язку із нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні платоспроможність українців знизилася, тому у 2018 р. банки вели обережну політику кредитування, ретельно перевіряли платоспроможність позичальників, що призвело до зменшення обсягів кредитів. До того ж, суттєво змінилася частка кредитів по відношенню до активів – з 80,5% вона знизилася до 69,2%, що відображає зниження кредитної активності банків**.**

Реальний стан кредитної безпеки банківської системи демонструє показник частки непрацюючих кредитів, який є дуже високим, хоча і має тенденцію до скорочення з 2019 р. Високий рівень обумовлений неналежним оцінюванням платоспроможності клієнтів банками та кризою 2015 р., коли багато кредитів перестали обслуговуватися. З табл. 2.3 видно, що найбільше значення цього показника досягається на початку 2019 р. і становить 54,6% від загального кредитного портфеля.

Загроза для ФББС і фінансової безпеки держави в цілому від значного зростання частки непрацюючих кредитів може проявлятися по-різному. У

цілому, позичальники припиняють сплачувати кредити, що призводить до нарощування величезних відсотків, які банк не отримує, і в результаті витрати починають переважати над доходами. До того ж, банки зобов'язані формувати страхові резерви під непрацюючі кредити за рахунок поточних витрат, що також зменшує їх прибуток. Зокрема, резерви за активними операціями банків складають майже половину самих наданих кредитів, і така тенденція зберігається протягом усіх аналізованих років.

Аналіз ФББС буде неповним без оцінки її інвестиційної складової. Інвестиції, їх розмір і сфера застосування визначають динаміку та якість перетворень як у банківській сфері, так і в економіці країни. Основні індикатори інвестиційної активності банківських установ наведено в табл. 2.4.

Інвестиційна активність вітчизняного банківського сектора збільшилася внаслідок зростання вкладень комерційних банків у цінні папери, особливо у 2018р.

Таблиця 2.4

Індикатори інвестиційної безпеки банківського сектора економіки України за 2018–2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Активи банків, млн грн	1254385	1256299	1333831	1359703	1494460
Вкладення в цінні папери, млн грн	140598	238129	458403	517679	564674
Темп зростання, %	83,230	169,369	192,502	112,931	109,078
Частка в активах, %	11,21	18,95	34,37	38,07	36,06
Капітальні інвестиції за рахунок кредитів банків та інших позик, млн грн	18299,5	23249,5	21826,9	35299,8	40983,1
Частка кредитів банків та інших позик у капітальних інвестиціях, %	7,3	7,1	5,3	6,7	7

Здебільшого банки купували облігації внутрішньої державної позики, оскільки вони є привабливими за своїми ставками та гарантуються державою. Відповідно, частка вкладень у цінні папери в загальному обсязі активів зросла з 11,21% до 36,06%. За 2018–2022 рр. майже у 2 рази

збільшився обсяг капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик, проте у структурі їх частка залишається незмінною – 7%.

Аналіз складових доходів і витрат банківської системи дає можливість описати її фінансовий стан, прибутковість, масштаб операцій, основні напрями діяльності, якість кредитного портфеля (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка доходів і витрат банківського сектора України, 2018–2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Доходи, млн грн	199193	190691	178054	204554	244402
Темп зростання, %	94,76	95,73	93,37	114,88	119,48
Витрати, млн грн	265793	350078	204545	182215	184768
Темп зростання, %	101,00	131,71	58,43	89,08	101,40
Результат діяльності, млн грн	–66600	–159388	–26491	22339	59634
Коефіцієнт покриття витрат одержаними доходами	0,75	0,54	0,87	1,12	1,32
Рентабельність активів (ROA), %	–5,46	–12,60	–1,93	1,69	4,35
Рентабельність капіталу (ROE), %	–51,91	–116,74	–15,84	14,67	34,18

Аналізуючи прибутковість банківського бізнесу, можна відмітити, що позитивні результати з’явилися протягом 2020 і 2021 рр. Попередні роки характеризують банківську діяльність як збиткову, оскільки економічні, політичні шоки та військовий конфлікт призвели до системної банківської кризи 2014–2016 рр. Рефінансування банківських установ не дало очікуваного результату щодо вгамування паніки, було втрачено багато валютних резервів. Деякі банки взагалі не впоралися з кризою: так, за період 2014–2016 рр. визнано неплатоспроможними 90 банківських установ. Продуктивність діяльності вітчизняного банківського сектора значно знизилася та почала показувати позитивні результати лише на початок 2020 р., що свідчить про недостатній рівень ФББС України.

Протягом 2018–2020 рр. коефіцієнти рентабельності активів та капіталу мали від’ємні значення, що свідчить про неефективність використання банками наявних ресурсів, про нестабільність діяльності банків і неспроможність раціонально розпоряджатися своїми коштами. Проте у 2021

р. ситуація покращилася, що свідчить про поступовий вихід банківської системи з кризи.

Отже, проаналізувавши основні показники діяльності банківської системи, ми побачили що криза 2014–2015 рр., анексія Криму та початок військового конфлікту на сході країни спровокували появу фінансово-економічної кризи в Україні, яка вплинула на банківську систему. На сьогоднішній день банки відновлюють свою фінансову безпеку та стійкість, про що свідчать позитивні тенденції ресурсоутворюючої й інвестиційної складових, а також позитивний фінансовий результат.

Задля визначення рівня ФБСС Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було розроблено методику розрахунку рівня економічної безпеки [14], однією зі складових якої є розрахунок банківської безпеки шляхом розрахунку ряду показників. У документі наведено методику їх розрахунків та вагові коефіцієнти, за якими вираховується кінцева оцінка рівня безпеки.

У табл. 2.6 наведено перелік індикаторів безпеки банківської системи та їх вагові коефіцієнти.

Таблиця 2.6

Перелік індикаторів безпеки банківської системи України

Умовне позначення	Показник	Ваговий коефіцієнт
K1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	0,1510
K2	Співвідношення банківських кредитів і депозитів в іноземній валюті, %	0,1425
K3	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	0,1371
K4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів і депозитів, разів	0,1487
K5	Рентабельність активів, %	0,1496
K6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	0,1359
K7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	0,1351

Дані показники підібрані як найбільш суттєві, тобто такі, що мають найбільший вплив на стан безпеки, та є інформативними і достовірними, оскільки висвітлюються в офіційних статистичних даних. Розрахунки наведено в табл. 2.7.

Ваговий коефіцієнт	Роки				
	2018	2019	2020	2021	07.2022
1	2	3	4	5	6
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %					
0,1510	0,026	0,029	0,034	0,046	0,047
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %					
0,1425	0,93	0,736	0,384	0,319	0,1944
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %					
0,1371	0,24	0,84	0,908	1	0,664
Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів, разів					
0,1487	0,16	0,16	0,18	0,17	0,17
Рентабельність активів, %					
0,1496	0,924	0,1483	0,428	0,1837	0,716
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань					
0,1359	0,91	0,92	0,81	0,85	0,83
Інтегральний індикатор фінансової безпеки	0,483	0,432	0,438	0,397	0,422

Таблиця 2.7

Індикатори рівня ФБСС України за період 2018-2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
К1	28,03	30,47	54,54	52,85	48,36
К2	168,65	134,50	109,36	117,04	83,50
К3	43,2	51,6	36,8	28,13	28,60
К4	3,89	4,13	3,28	3,76	3,76
К5	–5,46	–12,60	–1,93	1,69	4,35
К6	92,87	92,09	98,37	93,52	94,35
К7	53,54	55,73	60,40	90,04	86,45
Інте-гральний індекс	53,80	49,61	50,59	54,20	48,83

Показник К1 – частка простроченої заборгованості мала стійку зростаючу тенденцію до 2018 р., коли досягла найвищого значення – 54,54%, при цьому оптимальним вважається рівень в 3%, а більше 7% є критичним.

Великий обсяг непрацюючих кредитів є основною загрозою для банківської системи та потребує негайного вирішення. Обтяження банків заборгованістю спонукає їх до пошуку додаткових джерел формування доходу, які не завжди є легальними, та приховування реальних доходів для уникнення оподаткування. Перед власниками незаконно отриманих коштів постає питання – як провести їх легалізацію, і основним гравцем в цій схемі стає банк [9]. Тому високе значення даного показника свідчить про відповідно високий ризик участі банківських установ у нелегальних схемах та тінізації коштів.

Показник (К2), показує співвідношення кредитів і депозитів резидентів у іноземній валюті, вважається оптимальним у межах 85–130%, чого досягли банківські установи у 2018–2020 рр. У 2015 р. дане значення було небезпечним, оскільки кількість наданих кредитів значно перевищувала обсяг депозитів, а у 2019 р. навпаки – депозити перевищили кредити, що також є негативним явищем у діяльності банку.

Частка іноземного капіталу (К3) у статутному капіталі банків має бути від 18 до 30%. Оптимальних значень банківська система досягла лише у 2020 та 2021 рр. Низька концентрація іноземного капіталу свідчить про недостатню привабливість банківського ринку та закриває канали іноземних

інвестицій для країни. Проте занадто високий відсоток іноземного капіталу на вітчизняному банківському ринку є не менш небезпечним, бо провокує появу ризику втрати клієнтів вітчизняними банками, появу спекулятивного ризику та підвищує залежність економіки країни від кон'юнктури ринків країн-інвесторів, а також посилює економічний і політичний вплив іноземних країн на розвиток національної економіки.

Крім того, саме цей показник є ключовим для виявлення факту відмивання коштів та участі банків у підозрілих фінансових операціях.

Показник К4 – співвідношення довгострокових кредитів і депозитів – вважається оптимальним у межах 1–1,2, значення вище 3 вважається критичним.

З даних табл. 2.7 бачимо, що протягом досліджуваного періоду показник має критичні значення, що демонструє низький рівень довгострокових депозитів і, відповідно, недовіру населення до банківських установ. Занадто висока концентрація депозитів на вимогу є негативним явищем і несе небезпеку для всієї банківської системи, оскільки неочікуване вилучення коштів може знизити платоспроможність банківської установи, а в період соціальних і політичних зрушень, коли явище набуває масовості, – призвести до численної ліквідації банківських установ, що спостерігалося у 2015–2016 рр.

Показник рентабельності активів, або ROA (К5), демонструє, наскільки ефективно працюють активи. Згідно з методологією оптимальними вважаються значення 0,5–2%, що відповідає лише одному року з досліджуваних – 2020.

У період 2015–2017 рр. показник був від'ємним, що свідчить про збиткову діяльність банків.

Протягом досліджуваного періоду значення нормативу К6 є оптимальним (не менше 60%) і відносно сталим, що свідчить про достатнє забезпечення банками короткострокових зобов'язань і демонструє

відсутність ризику або малу вірогідність участі банків у легалізації кримінальних доходів чи фінансуванні тероризму.

Показник К7 – співвідношення активів п'яти найбільших банків до сукупних активів – має бути в межах 35%, значення більше 60% вважається критичним. Протягом досліджуваного періоду значення цього показника є незадовільними, а починаючи з 2018 р. – критичними. Найбільше значення досягається у 2020 р. – 90%, у наступному році – 86,4%. Висока концентрація активів провокує монополізацію банківських послуг, негативно впливає на міжбанківську конкуренцію, до того ж, проблеми із ліквідністю великого банку та виходу його з ринку є великим ризиком для всієї банківської системи. Розрахунок інтегрального показника ФББС наведено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України у 2018–2022 рр

Для кожного індикатора складових стану економічної безпеки України розроблено характерні значення, які визначають рівень економічної безпеки. Рівень від 40 до 60% вважається небезпечним, що відповідає межам значення показника протягом аналізованих років. У 2021 р. показник впав до значення 48%, після того, як набув найвищого значення за аналізований період – 54% у 2020 р. Така тенденція спричинена тим, що більшість з індикаторів відхиляються від норми.

Оцінка ФББС України показує, що вона знаходиться на небезпечному рівні. Тож, банківська система України проходить важкий кризовий період, що почався ще у 2014 р. і досі не завершився.

2.2. Аналіз діяльності та забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанку»

АТ КБ «ПриватБанк» (далі Банк) є універсальним Банком з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі.

АТ КБ « Приватбанк» був заснований в 1992 році, а нині є одним із найрозвинутіших банків та топом банківського рейтингу. Сьогодні клієнтами банку є понад 18 мільйонів українців.

У 2016 році Приватбанк пройшов націоналізацію та єдиним акціонером банку стала держава в особі Кабінету Міністрів України. Приватбанк є найбільшим емітентом платіжних карток в Україні та саме Приватбанк володіє власною системою грошових переказів «PrivatMoney» та найбільшим інтернет банкінгом «Приват24».

Банк має генеральну ліцензію Національного банку України на проведення банківських операцій, що надає йому змогу обслуговувати корпоративних та приватних клієнтів відповідно до міжнародних стандартів та здійснювати весь спектр банківських послуг. Також Приватбанк є найкращим роботодавцем серед банківських установ [42]. Мережа банківського обслуговування АТ КБ «Приватбанк» налічує більш ніж 1528 філій і відділень по всій Україні.

Організаційна структура управління АТ КБ «Приватбанк» представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Організаційна структура управління АТ КБ «Приватбанк»

З метою аналізу фінансової безпеки банку розглянемо фінансові показники АТ КБ Приватбанку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Структура, динаміка активів та пасивів АТ КБ «Приватбанк»

Активи	2019	2020		2021		2022	
	тис.грн	тис.грн	приріст %	тис.грн	при ріст %	тис.грн	приріст %
Грошові кошти та еквіваленти	23184061	26174275	12,9	29303603	12,0	24575682	-16,1
Кредити юридичних осіб	15026342	15145864	0,8	18257712	20,5	26944464	47,6
Кредити фізичних осіб	42285949	43042419	1,8	51368379	19,3	49370305	-3,9
Всього активів	300710035	367025627	22,1	383410248	4,5	504240974	31,5
Пасиви							

Кошти банків	173158,68	2662,7614	-98,5	8982,2367	237,3	7537,7053	-16,1
Депозити юридичних осіб	34798901	57178767	64,3	70552385	23,4	97000576	37,5
Депозити фізичних осіб	81898959	114377418	39,7	125223443	9,5	217500930	73,7
Власний капітал	52631222	53254950	1,2	58377898	9,6	79512501	36,2
Всього пасивів	300710035	367025627	22,1	383410248	4,5	504240974	31,5

Дані таблиці 2.8 вказують на суттєві зміни в серпні 2022 року, де кредити фізичних осіб зменшились на 3,9%, а грошові кошти в структурі активів банку скоротились на 16% порівняно з 2021 роком, що є негативною тенденцією, та свідчить про вагомий вплив військових дій як на структуру активів держави, так і окремо банку. Проте є відносно позитивним приріст депозитів фізичних осіб майже на 74%, адже в майбутніх періодах, кошти потрібно буде зняти з користування банком, що буде важче здійснити за відсутності кредитів.

На основі аналізу структури і динаміки активів відділення АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2022рр можна зробити висновок, що у 2019 році найбільша питома вага в активах займали фінансові активи, що 51 обліковуються за справедливою вартістю – 28,67%, у 2021 році їхня питома вага зменшилась в порівнянні з попереднім періодом на 0,9%, а сума збільшилась на 15634 млн. грн. Найменшу питому вагу в активах у 2022 році займають основні засоби та нематеріальні активи – 1,31%, однак величина їхньої питомої ваги в порівнянні з попереднім періодом зменшилась на 0, 5%, інші активи – 5,96%, дебіторська заборгованість – 2,76%. При цьому загальна величина грошових коштів АТ КБ «Приватбанк» за 2020 році збільшилась на 869,7 млн. грн. за рахунок підвищення рівня ефективності здійснення грошових операцій, кредитів фізичним особам у 2020 році порівняно з 2019р. Проте вже у серпні 2022 року цей показник суттєво зменшився через війну в країні, а саме на 4727,9 млн. грн. Інші активи та інші фінансові активи станом

на серпень 2022 року значно зросли, сягнувши суми 30 043 962 тис. грн. Суттєвих змін зазнала дебіторська заборгованість станом на 2022 рік. Цей показник зріс на 3953809 тис. грн порівняно з попереднім 2019 роком. Фінансові результати з 2019 р.по 2022 р. Представлені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Доходи, витрати та чистий прибуток АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2022 рр.

Назва статей	2019	2020	2021	2022	Відношеня 2022/2019, тис. грн	Відношеня 2022/2019, %
Процентні доходи	30893122	30750044	32566633	21122740	-11443893	-35,14%
Процентні витрати	12916760	11161300	6140952	2433309	-3707643	-60,38%
Чистий процентний дохід/(витрати)	17976361	19588744	26425681	18689431	-7736250	-29,28%
Комісійні доходи	22206411	24763258	31493304	16691363	-14801941	-47,00%
Комісійні витрати	5838639	8008812	10671789	6697975	-3973814	-37,24%
Чистий комісійний дохід/(витрати)	16367772	16754447	20821515	9993388	-10828127	-52,00%
Всього доходів	44306960	49501234	43310911	34309371	-9001540	-20,78%
Всього витрат	12401110	24474614	16959823	21357446	4397622	126%
Прибуток/(збиток) до оподаткування	31905850	25026620	26351087	12951925	-13399162	-50,85%
Податок на прибуток	-385	-5516	16698	2017492	2000794	12082%
Чистий прибуток/(збиток)	31906235	25032136	26334389	10934433	-15399957	-58,48%

Згідно з даними таблиці чистий процентний дохід за аналізований період зменшився за 2022р. на 15399957 тис. грн. або на 58,48% і склав всього лише 10934433 тис. грн., що є найменшим показником за аналізований період. Хоча АТ КБ «Приватбанк» вдалося у 2021 році вийти з тенденції спадання через вплив пандемії та показати вищий показник ніж у 2020 році на 5,2%. Загальна величина чистого комісійного доходу за 2020р. у порівнянні з 2019р. збільшилась на 386675 тис. грн. або на 23,6% за рахунок збільшення

величини комісійних доходів банка на 2556,84 тис. грн. та зменшення величини комісійних витрат на 4672,7 тис. грн. Проте всі решта показників окрім витрат та податку на прибуток, що зріс майже в 1,5 рази за серпень 2022 року, показали негативну тенденцію до спадання.

АТ КБ «Приватбанк» позиціонує себе як стабільна одиниця та прагне бути уособленням динамічного розвитку попри всі труднощі економічні та політичні. Нині банк займає провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг України. Розміри кредитного портфелю та розміри резервів для ризику представлено на рисунку 2.3.

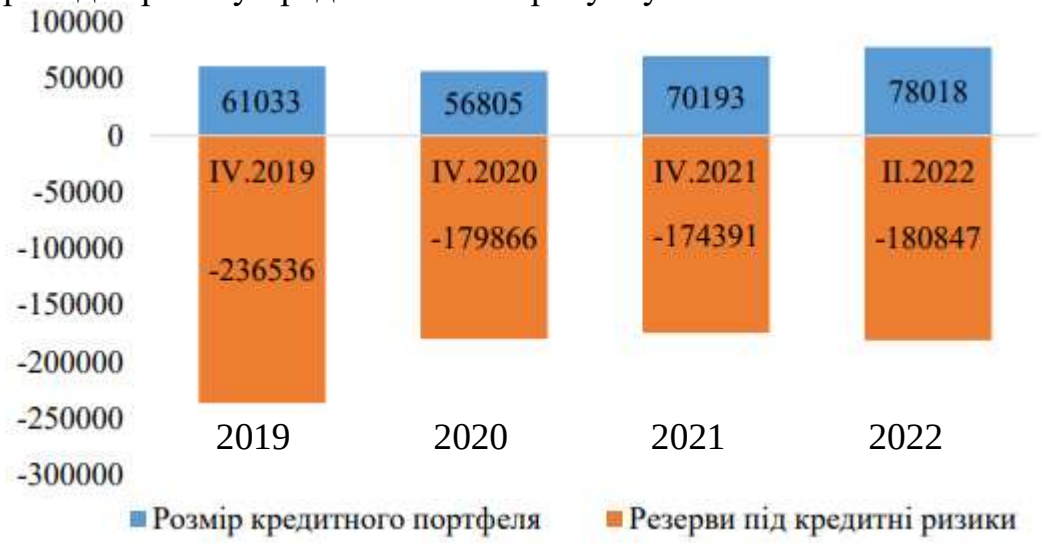

Рис.2.3. Динаміка розмірів кредитного портфелю, тис. грн

Згідно даних рис.2.2 розміри кредитного портфелю поступово збільшуються, що є позитивною тенденцією для банку. Та фактично незмінними залишаються резерви під кредитні ризики, що в на насторожує, адже ймовірність безнадійних кредитів зростає. Прикладом такої тенденції є динаміка непрацюючих кредитів АТ КБ «Приватбанку». Можемо розглянути її динаміку на наступному рисунку 2.4.

Рис. 2.4. Динаміка частки непрацюючих кредитів АТ КБ «Приватбанк», 2019-2022 рр.

Починаючи з кінця 2021 року, тенденція до активного спадання показника переросла в помірне спадання до липня цього року, коли показник частки сягнув знову 66,5% і продовжує поступово зростати, що є дуже негативною тенденцією, враховуючи військовий стан та економічну кризу. Проте таке зростання не безпричинне, адже банки України з державною часткою, в тому числі і АТ КБ «Приватбанк» з січня 2021 року найбільше скоротили обсяг непрацюючих кредитів до березня 2022 року, в результаті чого частка непрацюючих кредитів знизилась, проте частка непрацюючих кредитів досі є тягарем «Приватбанку», адже близько 60 % усього банківського сектору державних банків припадає саме на аналізований банк. Отже, згідно отриманих результатів, за 2019 та 2021 роки присутня необхідність підвищення ефективного контролінгу з боку банка за станом кредитних виплат потенційними позичальниками та створення додаткових резервів для покриття можливих збитків від кредитної діяльності. Для зниження ризиків керівництву АТ КБ «Приватбанк» слід звернути увагу на підвищення рівня ефективності управління кредитними операціями за рахунок збільшення рівня страхування, вартості застави, здійснення більш результативного процесу оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника. Також варто відмітити, що стан фінансової безпеки потрібно

підвищувати, так як це було вже у 2021 році, банк успішно подолав кризу карантинних обмежень та вийшов на новий рівень довіри клієнтів. Та 2022 рік вносить свої корективи до планів банку та розроблених ним стратегій до розвитку.

Проведемо аналіз прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки за допомогою коефіцієнтного методу (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка основних показників прибутковості АТ КБ «ПриватБанк», 2021-2023 рр

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, п.п		Алгоритм розрахунку показника
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	
1	2	3	4	5	6	
Рентабельність витрат, %	220,85	78,31	130,80	-142,54	+52,49	$РВ = \frac{ЧП}{В} \cdot 100\%$, ЧП – чистий прибуток, В - витрати
Рентабельність активів (ROA), %	8,61	5,49	5,50	-3,12	+0,01	$ROA = \frac{ЧП}{А} \cdot 100\%$ А – активи банку
Рентабельність дохідних активів, %	68,81	41,24	37,16	-27,57	-4,08	$РД = \frac{ЧП}{Д} \cdot 100\%$, Д – доходи банку
Рентабельність капіталу (ROE), %	52,62	52,26	44,51	-0,36	-7,75	$ROE = \frac{ЧП}{К} \cdot 100\%$ К – власний капітал
Рентабельність статутного капіталу, %	17,01	14,65	18,33	-2,36	+3,68	$РС = \frac{ЧП}{СК} \cdot 100\%$ СК – статутний капітал
Коефіцієнт оподаткування прибутку	0,05	12,90	48,10	+12,85	+35,2	$КОП = \frac{ПП}{П} 100\%$ ПП – податок на прибуток П – прибуток до оподаткування
Коефіцієнт чистого прибутку	99,95	87,10	51,90	-12,85	-35,2	$КЧП = \frac{ЧП}{П} 100\%$
Чиста процентна маржа, %	7,20	7,26	8,68	+0,06	+1,42	$ЧПМ = \frac{ЧПД}{А} 100\%$ ЧПД – чистий процентний дохід

Рентабельність витрат банку відображає суму чистого прибутку, що припадає на кожну гривню загальних витрат банку. Цей показник служить індикатором ефективності витрат. Даний показник протягом 2021-2023 років

змінювався по різному: у 2020 році мав найвище значення – 220,85%, у 2021 році знизився на 142,54 п.п. і дорівнював 78,31%, а в 2023 році навпаки виріс на 52,49 п.п. Значення даного показника у 2023 році показує, що банк досить ефективно працював.

Рентабельність активів (ROA) є показником, який відображає професіоналізм та ефективність роботи менеджерів банку, а також внутрішню політику банківської установи щодо забезпечення оптимальної структури активів і пасивів з точки зору доходів і витрат. Для банківських установ значення цього показника бажано, щоб перевищувало 1%. У АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021-2023 років даний показник був постійно вище нормативного значення.

Рентабельність дохідних активів – показує ефективність використання саме робочих активів. За 2021-2023 роки даний показник постійно зменшувався. У 2021 році його значення було максимальним і дорівнювало – 68,81%, у 2022 – 41,24%, у 2023 році – 37,16%, тобто ефективність використання робочих активів банку з кожним роком знижувалась.

Рентабельність капіталу (ROE) – це показник який показує величину чистого прибутку банку, що припадає на 1 грн його власного капіталу. Для банківських установ рекомендоване нормативне мінімальне значення – 15 %.

В 2021-2023 роках рентабельність капіталу АТ КБ «ПриватБанк» була постійно вище нормативного значення. Рентабельність статутного капіталу банку характеризує ефективність внесків акціонерів. Динаміка цього показника схожа з попередній показник рентабельності банку: у 2023 році він досяг найвищого значення (18,33%), а в 2022 році був найнижчим (14,65%). Коефіцієнт оподаткування прибутку банківської установи визначає співвідношення між витратами на податок на прибуток та сумою прибутку до оподаткування. Протягом всього аналізованого періоду спостерігається, що даний показник поступово зростає.

У 2023 році він має найвище значення, оскільки в даному році збільшили розмір даного податку до 50%. Показник чистої процентної маржі

банку відображає співвідношення між чистим процентним доходом і загальними активами банківської установи. Для банків рекомендоване мінімальне значення цього показника становить 4,5%.

Даний показник протягом 2021-2023 років був вищим за нормативне значення, а саме у 2021 році дорівнював 7,2%, у 2022 році – 7,26%, у 2023 році – 8,68%, такі значення даного показника засвідчують високу майстерність управлінського персоналу.

Отже, проаналізувавши показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки можна зробити висновок, що всі значення показників рентабельності даного банку знаходять в межах норми, тобто не дивлячись на негативні наслідки воєнної агресії з боку росії, банк ефективно працює і є прибутковим протягом всього аналізованого періоду. На основі аналізу особливостей формування прибутку АТ КБ «ПриватБанк» пропонуємо впровадити в даній банківській установі систему формування прибутку на основі збалансованих показників (англ. Balanced Scorecard Card). Збалансована система показників (BSC) базується на комплексному підході до оцінки як кількісних, так і якісних аспектів діяльності фінансового посередника та ґрунтується на чотирьох складових (перспективах) – «фінанси», «клієнти», «бізнес-процеси», «навчання та розвиток».

Під час війни банку досить важко постійно збільшувати доходи, при умові що на його діяльність постійно впливають негативні фактори такі як зростання темпів інфляції, зниження доходів населення, багато підприємств опинились в кризовому стані, також банк несе втрати від скорочення своєї діяльності на окупованих територіях тощо. Тому коли розглядається фінансова складова даної системи, то варто розглядати саме скорочення витрат, при умові, що саме у 2022 та 2023 роках сума витрат банку була найвищою порівняно з довоєнними роками. У 2023 році вона скоротилась, але тільки за рахунок скорочення відрахувань до резервів, а адміністративні витрати так і продовжували зростати. Тому для даного банку ми пропонуємо шляхи зниження витрат (таблиця 2.11). Реалізація зазначених заходів

дозволить банку знизити витрати та підвищити ефективність його роботи в умовах воєнного стану.

Таблиця 2.11

Шляхи зниження витрат АТ КБ «Приватбанк» в умовах воєнного стану

Шляхи зниження витрат	Характеристика
1.Оптимізація операційних витрат	Аутсорсинг непрофільних функцій: Передача деяких функцій, таких як IT-підтримка, обробка документів або охорона, стороннім компаніям, що може зменшити витрати на утримання персоналу та обладнання
	Зменшення витрат на оренду та комунальні послуги: Перегляд умов оренди, переміщення відділень у менш дорогі приміщення або консолідація офісів для зменшення загальних витрат.
	Автоматизація процесів: Впровадження новітніх технологій для автоматизації банківських операцій (наприклад, роботизація процесів, використання штучного інтелекту), що зменшує потребу в ручній праці.
2. Перегляд витрат на персонал	Оптимізація чисельності персоналу: Проведення аналізу ефективності роботи співробітників та зменшення кількості зайвих посад. Переведення частини працівників на дистанційну роботу, що дозволяє скоротити витрати на утримання офісів.
	Зміна системи мотивації: Впровадження нових мотиваційних програм, які більш орієнтовані на результативність та ефективність роботи, що дозволить скоротити фіксовані витрати на оплату праці.
	Навчання та перекваліфікація: Інвестиції в підвищення кваліфікації працівників для більш ефективного виконання ними нових функцій або для роботи з новими технологіями.
3. Економія на закупівлях та управлінні активами	Переговори з постачальниками: Перегляд умов контрактів з постачальниками для досягнення більш вигідних умов співпраці або пошук нових постачальників з нижчими цінами.
	Оптимізація використання активів: Зниження витрат на утримання та експлуатацію активів банку, наприклад, через продаж непрофільних або зайвих активів, оптимізацію парку транспортних засобів.
4. Управління ризиками та фінансове планування	Страхування ризиків: Впровадження ефективних механізмів страхування операційних та кредитних ризиків, що дозволить зменшити потенційні втрати
	Фінансове планування та бюджетування: Створення детальних фінансових планів і бюджетів, що дозволяють контролювати витрати і своєчасно реагувати на відхилення.
	Управління ліквідністю: Оптимізація управління ліквідністю для забезпечення належного рівня грошових коштів і зниження витрат на залучення додаткових ресурсів.
5. Впровадження сучасних технологій	Інформаційні системи та безпека: Інвестиції в новітні інформаційні системи та заходи кібербезпеки для зменшення втрат від можливих кібератак та інших загроз. Розвиток мобільного банкінгу та онлайн-платформ, що забезпечують зручний доступ до послуг для клієнтів і скорочують витрати на фізичну інфраструктуру
6. Ефективне управління портфелем кредитів	Скорочення проблемних кредитів: Активна робота з проблемними кредитами через реструктуризацію, списання або продаж. Це допоможе зменшити ризики і витрати, пов’язані з такими кредитами

Високі фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» демонструють його прагнення до довгострокового сталого розвитку. Особливо важливим є те, що у надзвичайно важкі роки війни банківська установа залишається прибутковою, продовжує кредитувати бізнес, роблячи вагомий внесок у продовольчу безпеку та відновлення економіки країни.

РОЗДІЛ ІІІ. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Для виконання стратегічного дослідження механізму забезпечення фінансової безпеки банків, можна застосувати один із найбільш апробованих у науковій літературі методів аналізу – SWOT-аналіз.

Даний метод аналізу дозволяє виявити сильні і слабкі сторони системи, тобто ті фактори, які на даний момент здійснюють позитивний вплив на її функціонування, і ті, які несуть у собі загрози та можуть стати джерелом проблем в майбутньому. Окрім цього, SWOTаналіз дозволяє визначити можливості для розвитку системи за умови впровадження певних заходів чи модифікації її функціонування.

SWOT-аналіз є універсальним методом стратегічного аналізу і може бути використаний для аналізу банківської системи України (табл. 3.1).

Як свідчать дані SWOT-аналізу, банківська система України має досить багато слабких сторін та підпадає під вплив багатьох загроз, які уповільнюють її розвиток або є джерелами кризових ситуацій. Дієвий моніторинг чинників забезпечення фінансової безпеки банків на основі визначення основних сильних та слабких сторін функціонування банківської системи України має сприяти підвищенню рівня різновидів фінансової безпеки банківського сектору.

Серед таких різновидів, як уже зазначалося в аналітичному розділі дослідження, виділяють: ресурсоутворюючу складову функціонування банківського сектору; депозитну, кредитну, валютну, боргову інвестиційну безпеки; безпеку розрахункових операцій; безпеку доходів і витрат; інфляційну, податкову безпеки та фінансову безпеку банківського сектору загалом.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз банківської системи України в контексті забезпечення її фінансової стабільності

Streigths (сильні сторони, переваги)	**Weaknesses** (слабкі сторони, недоліки):
1. Присутність банків з іноземним капіталом. 2. Наявність чотирьох великих банків з державною участю. 3. Підвищення прозорості банківської діяльності через оприлюднення інформації про власників і контролерів банківських установ. 4. Реалізація проекту Cashless economy. 5. Запровадження технологій безконтактних платежів та переказів із картки на картку.	1. Низький рівень фінансової безпеки, стійкості, капіталізації і ліквідності. 2. Високий рівень концентрації банківських активів у 5 найбільших банках, з них 3 – з державним капіталом. 3. Висока частка концентрації капіталу і активів у банків з російським капіталом. 4. Нездатність банків без участі держави акумулювати необхідний обсяг ресурсів для фінансування масштабних інвестиційних проектів. 5. Високий рівень доларизації активів і пасивів. 6. Високий рівень простроченої заборгованості. 7. Високий рівень пов'язаного кредитування. 8. Відсутність доступу банків до «довгих» грошей. 9. Низький рівень ризик-менеджменту. 10. Низька ефективність грошово-кредитної і валютної політики. 11. Непрозорість механізму рефінансування. 12. Низька ефективність банківського нагляду. 13. Низький рівень законодавчого забезпечення банківської діяльності.
Opportunities (можливості для розвитку):	**Threats** (загрози для функціонування):
1. Підвищення ефективності грошово-кредитної і валютної політики. 2. Підвищення ефективності банківського нагляду. 3. Оптимізація банківського законодавства. 4. Впровадження інноваційних технологій. 5. Залучення заощаджень клієнтів шляхом надання суспільно прийнятного рівня ставок. 6. Завершення впровадження принципів Базель III. 7. Посилення системи банківського менеджменту і управління ризиками. 8. Посилення конкуренції. 9. Створення банку «токсичних» активів. 10. Переформатування діяльності державних банків. 11. Зниження частки іноземного капіталу у банківській системі України.	1. Низький рівень незалежності НБУ на внутрішній і зовнішній аренах. 2. Відсутність гнучкості в грошово-кредитній політиці. 3. Низький рівень узгодженості грошово-кредитної і фіскальної політики. 4. Високий рівень залежності від зовнішніх шоків. 5. Відсутність довіри вкладників до банківської системи України. 6. Висока концентрація політичних та економічних ризиків. 7. Низький рівень ділової активності. 8. Високий рівень тіньової економіки. 9. Низька кредитоспроможність позичальників.

Основними напрямами підвищення рівня безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банків є:

– перехід на сегментоорієнтоване/диференційоване регулювання капіталу банківського сектору з висуненням підвищених вимог до системно значущих і великих банків;

– вжиття адекватних заходів з нарощування капіталу і підвищення рівня ринкової капіталізації банків;

– застосування банками нових інструментів залучення капіталу;

– нарощування пасивів за рахунок субординованих кредитів, облігаційних позик, розміщення акцій, залучення стратегічних інвесторів;

– запобігання зменшенню обсягу коштів, що традиційно формують його ресурсну базу;

– оптимізація руху потоків грошових коштів й інших фінансових активів;

– диверсифікація ресурсної бази і активізація рекламної діяльності для збільшення кількості залучених клієнтів; стимулювання НБУ комплексного банківського обслуговування корпорацій й пропозиції нових банківських продуктів для МСБ;

– розвиток процесів банківської консолідації;

– підвищення якості фінансового менеджменту в банках.

Підвищенню рівня безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектору може сприяти опанування банками за згоди НБУ такими новими способами залучення капіталу, як: емісія безстрокових облігацій, що не мають фіксованого терміну погашення і передбачають безстрокові відсоткові виплати інвесторам (у тому числі і фізичним особам) з купоном до 5%, оскільки за Базелем 3 цей інструмент кваліфікується як капітал першого порядку; розвиток у банківській системі такого бізнес-напряму, як управління активами і добробутом клієнтів.

Підвищенню рівня безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектору сприятиме і залучення ним додаткових довгострокових пасивів у вигляді позабанківських коштів населення, чого можливо досягти шляхом підвищення законодавчо гарантованої суми

відшкодування вкладів фізичних осіб (принаймні до 500 тис. грн. у найближчій перспективі).

Крім цього, банкам слід неухильно виконувати програми докапіталізації/реструктуризації за результатами проведеного НБУ стрестестування

Для аналізу впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність банківської системи досліджують велику кількість абсолютних та відносних показників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Показники, які впливають на фінансову безпеку банківської діяльності

Абсолютні показники	Опт. знач.	Відносні показники	Опт. знач.
ВВП	–	Облікова ставка НБУ (середньорічна), %	≤10
Кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій	–	Річний темп інфляції (індекс споживчих цін), %	<10
Офіційні резервні активи, млн грн	–	Валовий зовнішній борг до ВВП, %	≤50
Готівка (М0)	–	Офіційні резерви до валового зовнішнього боргу, %	>100
Агрегат М1	–		
Агрегат М2	–	Імпорт до ВВП, %	–
Грошова маса – агрегат М3	–	Експорт до ВВП, %	–
Швидкість обігу грошової маси (ВВП:М2), обертів за рік	1–2	Обсяг золотовалютних резервів до річного обсягу імпорту, %	>25
Коррахунки банків, усього	–	Приріст первинної емісії НБУ	<20
Грошова база	–	Обсяг готівки до ВВП, %	≤4
Доходи банків, усього	–	Грошова маса М1, % до ВВП	15–20
Витрати банків, усього	–	Грошова маса М2, % до ВВП (рівень монетизації ВВП)	50–80
Результат діяльності банків, усього	–		
Фінансування Державного бюджету, млн грн	–	Грошова маса М3 до ВВП, %	>50
		Приріст коррахунків	–
Кошти, перераховані НБУ в бюджет	0	Приріст грошової бази	–
Активи банків	–	Процентна ставка за ОВДП	<8,5
Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	–	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2)	>10
Готівкові кошти та банківські метали	–	Н4 норматив миттєвої ліквідності, %	≥20
Кошти банків у НБУ	–	Н5 норматив поточної ліквідності, %	≥40
Кредити надані, з них:	–	Н6 норматив короткострокової ліквідності, %	≥60
кредити, що надані суб'єктам господарювання	–	Регулятивний капітал 1 рівня до активів, зважених за рівнем ризику, %	–

Абсолютні показники	Опт. знач.	Відносні показники	Опт. знач.
кредити, надані фізичним особам	–	Рентабельність активів, %	–
Вкладення в цінні папери	–	Рентабельність капіталу, %	–
Резерви під активні операції банків	–	Відсоткова маржа до валового доходу, %	–
Пасиви, усього, з них:	–	Непроцентні витрати до валового доходу, %	–
Капітал	–		
з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал	–	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі	–
Регулятивний капітал	–	Відсоткова ставка за кредитами в грн реальному сектору, %	≤10
Зобов'язання банків, з них:	–		
кошти суб'єктів господарювання	–	Ліквідні активи до сукупних активів, %	–
з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	–	Недійсні кредити без урахування резервів до капіталу, %	–
кошти фізичних осіб	–	Частка кредитного портфеля в активах банків, %	>45
з них: строкові кошти фізичних осіб	–		
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн грн	–	Сукупні активи банківської системи до ВВП, %	>80
Доходи населення, усього	–	Частка капіталу в пасивах	
Витрати та заощадження населення, усього	–	Частка строкових коштів суб'єктів господарювання у загальному обсязі	>50
з них: приріст фінансових активів	–	Частка строкових коштів фізичних осіб	>50
Наявний доход	–		
Наявний доход у розрахунку на одну особу, грн	–	Відсотки за депозитами реального сектора	–
Реальний наявний доход, % до попереднього року	–	Чиста відкрита валютна позиція в іноземній валюті до капіталу, %	≤30
Кількість суб'єктів господарювання (в т.ч. ФОП), од.	–	Індекси промислової продукції за видами діяльності (до відповідного періоду попереднього року), %	>100
Кількість суб'єктів господарювання, од.	–		
Кількість суб'єктів господарювання на 10000 осіб населення, од.	–	Рівень безробіття населення (за методологією МОП), % до економічно активного населення у віці 15–70 років	–
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн грн	–		
Фінансовий результат реального сектора до оподаткування	>0	Підприємства, які одержали прибуток, % до загальної кількості підприємств	100
Фінансовий результат (прибуток)	>0		
Фінансовий результат (збиток)	0	Підприємства, які зазнали збитків, % до загальної кількості підприємств	0

Порівняння даних банківської системи за 2018–2022 рр. з пороговими значеннями індикаторів (табл. 3.3) показало, що відношення валового зовнішнього боргу до ВВП вже четвертий рік поспіль перевищує безпечний поріг в 2,5 рази, відношення агрегату М3 до ВВП стабільно менше порогового значення, доходність державних цінних паперів постійно набагато перевищує безпечний поріг, рентабельність активів та рентабельність капіталу мають від'ємне значення через хронічну збитковість банківської системи в цілому, частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі минулого року досягла 54% при пороговому значенні 5%, сукупні активи банківської системи до ВВП за останні роки

знизилися вдвічі від безпечного рівня, частка строкових коштів суб'єктів господарювання вдвічі нижче порогового значення.

Таблиця 3.3

Динаміка відносних показників фінансової безпеки банківської системи, які мають порогові значення (2018–2022 рр.)

Показник	Порог. значення	2018	2019	2020	2021	2022
Облікова ставка НБУ (середньорічна), %	≤10	6,50	14,50	24,90	18,00	14,00
Річний темп інфляції (індекс споживчих цін), %	<10	0,50	24,90	43,30	12,40	13,70
Валовий зовнішній борг до ВВП, %	≤50	74,60	95,10	131,30	121,90	110,70
Офіційні резерви до валового зовнішнього боргу, %	>100	14,40	5,96	10,92	13,67	16,13
Обсяг золотовалютних резервів до річного обсягу імпорту, %	>25	20,97	10,75	26,15	30,19	30,92
Приріст первинної емісії НБУ	<20	16,99	19,00	–0,10	11,11	5,77
Обсяг готівки до ВВП, %	≤4	16,23	18,06	14,22	13,18	11,15
Грошова маса М1, % до ВВП	15–20	26,20	27,80	23,75	22,22	20,17
Грошова маса М2, % до ВВП (рівень монетизації ВВП)	50–80	61,85	60,98	49,98	46,21	40,52
Грошова маса М3 до ВВП, %	>50	61,86	60,88	48,79	46,23	40,53
Приріст коррахунків	> темп інфляції > темп інфляції	33,82	–17,61	–1,05	50,36	–7,44
Приріст грошової бази		20,34	8,46	–3,59	18,79	4,58
Процентна ставка за ОВДП	<8,5	13,13	13,44	13,07	9,16	10,47
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2)	>10	18,26	15,60	12,31	12,69	16,10
Н4 норматив миттєвої ліквідності, %	≥20	56,99	57,13	78,73	60,79	55,55
Н5 норматив поточної ліквідності, %	≥40	80,86	79,91	79,98	102,14	108,08
Н6 норматив короткострокової ліквідності, %	≥60	89,11	86,14	92,87	92,09	98,37
Рентабельність активів, %	>0	0,12	–4,07	–5,46	–12,60	–1,93
Рентабельність капіталу, %	>0	0,81	–30,46	–51,91	–116,74	–15,84
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі	>5	12,89	18,98	28,03	30,47	54,54
Відсоткова ставка за кредитами в грн реальному	≤10	18,40	20,50	18,90	17,70	17,10

сектору, %						
Частка кредитного портфеля в активах банків, %	>45	71,31	76,42	80,50	82,14	82,57
Сукупні активи банківської системи до ВВП, %	>80	87,23	84,05	63,08	50,84	43,63
Частка строкових коштів суб'єктів господарювання	>50	44,57	39,23	30,35	27,39	27,08
Частка строкових коштів фізичних осіб	>50	80,88	76,64	73,15	73,39	68,79
Відсотки за депозитами реального сектора	≥ облікова ставка	11,30	6,40	6,90	9,60	9,50
Чиста відкрита валютна позиція в іноземній валюті до капіталу, %	≤30	6,94	31,69	136,03	118,88	89,61
Індекси промислової продукції за видами діяльності (до відповідного періоду попереднього року), %	>100	95,70	89,90	87,00	102,80	100,40
Рівень безробіття населення (за методологією МОП), % до економічно активного населення у віці 15–70 років	0	7,20	9,30	9,10	9,30	9,50
Підприємства, які одержали прибуток, % до загальної кількості	100	65,90	66,30	73,70	73,40	72,80
Підприємства, які зазнали збитків, % до загальної кількості підприємств	0	34,10	33,70	26,30	26,60	27,20

Проте є й позитивні тенденції – економічні нормативи (Н2 достатність (адекватність) регулятивного капіталу, Н4 норматив миттєвої ліквідності, Н5 норматив поточної ліквідності, Н6 норматив короткострокової ліквідності) стабільно демонструють значення вище порогового.

Для достовірного відображення об'єктивно існуючих в економіці процесів необхідно виявити причинні залежності і дати їм кількісну оцінку. Як показав кореляційний аналіз значень індикаторів, багато з них демонструють автокореляцію. Доцільним вибрати з них найбільш показові з метою зменшення масиву даних, необхідних для діагностики фінансової безпеки банківської системи. Результуючою ознакою за абсолютними показниками обрано результат діяльності банків за відповідний рік, за

відносними – рентабельність активів банків. Відповідно, величина коефіцієнта кореляції і тіснота зв'язку за «Таблицею Чеддока» щодо обраних нами індикаторів розподілилися таким чином (табл. 3.4 та 3,5).

Таблиця 3.4

Величина коефіцієнта кореляції і тіснота зв'язку абсолютних показників з результуючою ознакою – результат діяльності банків – за «Таблицею Чеддока»

Коефіцієнт кореляції	Тіснота зв'язку	Індикатор	Коефіцієнт кореляції
1,00	Зв'язок функціональний	-	-
0,90–0,99	Дуже сильний	Фінансовий результат реального сектора (збиток)	–0,92728
		Кількість суб'єктів господарювання (в т.ч. ФОП), од	–0,90848
0,70–0,89	Сильний	Кількість суб'єктів господарювання на 10000 осіб населення, од	–0,8788
-	-	Доходи банків, усього	–0,81651
-	-	Фінансовий результат реального сектора до оподаткування	0,746777
-	-	Капітал банків усього	0,720159
-	-	Зобов'язання банків, з них:	–0,70321
0,50–0,69	Значний	кредити, надані банками, з них:	–0,67479
-	-	кредити, що надані банками суб'єктам господарювання	–0,63423
-	-	кошти, перераховані НБУ в бюджет	–0,60959
-	-	кредити, надані банками фізичним особам	–0,59726
-	-	приріст фінансових активів (у пасивах банків)	0,581651
-	-	кошти банків у НБУ	0,552116
-	-	Витрати банків, усього	–0,54479
-	-	Готівка (М0)	–0,53179
-	-	Активи банків	–0,52997
-	-	Пасиви, усього	–0,52997
0,30–0,49	Помірний	-	-
0,10–0,29	Слабкий	-	-
0,00	Зв'язок відсутній	-	-

Таблиця 3.5

Величина коефіцієнта кореляції і тіснота зв’язку відносних показників з результуючою ознакою – рентабельність активів банків – за «Таблицею Чеддока»

Коефіцієнт кореляці	Тіснота зв’язку	Індикатор	Коефіцієнт кореляції
1,00	Зв’язок функціональний	-	-
0,90–0,99	Дуже сильний	Рентабельність капіталу, %	0,997548
0,70–0,89	Сильний	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2)	0,84849
-	-	Регулятивний капітал 1 рівня до активів, зважених за рівнем ризику, %	0,842582
-	-	Частка капіталу у пасивах	0,838868
-	-	Валовий зовнішній борг до ВВП, %	–0,76059
-	-	Чиста відкрита валютна позиція в іноземній валюті до капіталу, %	–0,75286
		Частка строкових коштів суб’єктів господарювання	0,704243
		Відсоткова маржа до валового доходу, %	0,703727
0,50–0,69	Значний	Підприємства, які зазнали збитків, % до загальної кількості підприємств	0,698605
-	-	Облікова ставка НБУ (середньорічна), %	–0,69431
-	-	Рівень безробіття населення (за методологією МОП), % до економічно активного населення у віці 15–70 років	–0,66095
-	-	Недійсні кредити без урахування резервів до капіталу, %	–0,65572
-	-	Частка кредитного портфеля в активах банків, %	–0,64587
-	-	Ліквідні активи до сукупних активів, %	–0,59799
-	-	Сукупні активи банківської системи до ВВП, %	0,574142
0,30–0,49	Помірний	-	-
0,10–0,29	Слабкий	-	-
0,00	Зв’язок відсутній	-	-

Якщо прибрати з кожної групи індикатори, які певною мірою дублюються за сутністю або порядком розрахунку, отримаємо достатньо

репрезентативний, але не такий громіздкий комплекс індикаторів (табл. 3.6 і 3.7).

Таблиця 3.6

Індикатори (абсолютні показники) фінансової безпеки банківської діяльності з результуючою ознакою – результат діяльності банків

Коефіцієнт кореляції	Тіснота зв'язку	Індикатор
0,90–0,99	Дуже сильний	Фінансовий результат реального сектора (збиток)
		Кількість суб'єктів господарювання, од
0,70–0,89	Сильний	Капітал банків, усього
0,50–0,69	Значний	Кредити, надані банками
		Кошти, перераховані НБУ в бюджет
		Готівка (М0)

Таблиця 3.7

Індикатори (відносні показники) фінансової безпеки банківської діяльності з результуючою ознакою – рентабельність активів банків

Коефіцієнт кореляції	Тіснота зв'язку	Індикатор
0,70–0,89	Сильний	Регулятивний капітал 1 рівня до активів, зважених за рівнем ризику, %
		Валовий зовнішній борг до ВВП, %
		Чиста відкрита валютна позиція в іноземній валюті до капіталу, %
		Частка строкових коштів суб'єктів господарювання у пасивах банків
0,50–0,69	Значний	Підприємства, які зазнали збитків, % до загальної кількості підприємств
		Облікова ставка НБУ (середньорічна), %
		Рівень безробіття населення, % до економічно активного населення
		Недійсні кредити без урахування резервів до капіталу, %
		Сукупні активи банківської системи до ВВП, %

Тож, фінансовий результат діяльності банків найбільш статистично пов’язаний з фінансовим результатом реального сектора та меншою мірою з такими показниками, як обсяг коштів, які НБУ за результатами року перераховує до державного бюджету.

Рентабельність активів банків найбільше пов’язана з такими показниками, як відношення регулятивного капіталу 1 рівня до активів банків, зважених за рівнем ризику, відношенням валового зовнішнього боргу до ВВП та відношенням чистої відкритої валютної позиції банків в іноземній валюті до капіталу; меншою мірою спостерігається зв’язок з часткою збиткових підприємств у загальній кількості, середньорічною обліковою ставкою НБУ та рівнем безробіття населення.

Отже, від адекватної оцінки наявного рівня фінансової безпеки банківської діяльності багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із запобігання наявним і потенційним загрозам банківській системі, а разом з нею – всій вітчизняній економіці.

ВИСНОВКИ

Основні висновки і результати, одержані у кваліфікаційній роботі, полягають у такому:

1. Фінансова стійкість банку характеризує досягнення банком певного рівноважного стану – оптимального співвідношення між ризиками, доходом, ліквідністю та платоспроможністю та характеризує спроможність банку ефективно виконувати свої зобов’язання перед вкладниками, кредиторами, власниками, державою тощо та забезпечувати сталий розвиток витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

2. Оцінювання фінансової стійкості банку може проводитися з позицій різних суб’єктів, основними з яких є: власники банку; регулюючі органи; органи управління банком; потенційні клієнти і вкладники; потенційні кредитори та інвестори; співробітники банку. Підхід Національного банку України за Постановою НБУ від 28.08.2001 р. № 368 до оцінки фінансової стійкості банку розроблений з метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів. Наукові підходи передбачають розрахунок або інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості, або відносних показників (коефіцієнтів).

3. Складові механізму забезпечення фінансової стійкості банку: суб’єкти забезпечення фінансової стійкості (зовнішні суб’єкти: законодавчі, фінансовоконтрольні, органи банківського регулювання; внутрішні суб’єкти: керівництво комерційного банку, органи управління фінансовими ресурсами та ризиками); об’єкти забезпечення фінансової стійкості; принципи забезпечення фінансової стійкості; процес забезпечення фінансовою стійкістю банків.

4. Проведено оцінку загального стану фінансової безпеки банків України з 2018р. по 2022р., та охарактеризовано його як незадовільний, адже було

визначено, що за 2018-2022 рр. всі показники перебували або в незадовільному стані або мали негативну тенденцію на своїх графіках, як от зростання заборгованості по довгостроковим кредитам, що викликане збільшенням обсягів непрацюючих кредитів; зростання частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків, який набув значення 33,4% станом на липень місяць 2022 року, сягнувши незадовільного значення; спостерігалась нестабільна динаміка показника рентабельності активів, значення якого перевищило позначку оптимального значення у 2,3 рази у 2021 році та у липні цього року показник стрімко впав до найнижчого свого показника небезпечного значення 0,29%, що матиме негативні наслідки вже у наступних періодах; єдиним показником який впродовж всього періоду перебував в межах задовільного значення – це показник співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, що наближався до оптимального значення протягом 2019 року і пішов на спад вже у 2020 році;

4. Проаналізовано вплив факторів на фінансову безпеку банків, що чинили негативний вплив протягом останніх п'яти років.

5. Визначено, що «ПриватБанк» займає позицію найбільшого українського універсального комерційного банку, орієнтованого на обслуговування приватних осіб і корпоративних клієнтів всіх форм власності, що входить до переліку системних банків України, має один з найбільших обсягів капіталу і чистих активів в Україні. Сильними сторонами КБ «ПриватБанк» є: широка клієнтська база; перевага у обслуговуванні державних установ та державних програм; постійне введення технічних інновацій; розгалужена інфраструктура; організаційна структура відповідає особливостям діяльності банку та потребам його розвитку. В роботі проаналізовано основні показники діяльності «ПриватБанк», які вказують на збільшення економічного та фінансового потенціалу банку.

6. Сформовано концепцію визначення індикаторів фінансової безпеки банківської діяльності з результуючою ознакою – рентабельність активів банків

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України. Поточна редакція від 01.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121- 14#Text (дата звернення: 09.07.2024).
2. Про національну безпеку України. Закон України. Поточна редакція від 15.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469- 19#Text (дата звернення: 07.08.2024).
3. Лиса О.В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13258/1/10.pdf (дата звернення: 09.09.2024).
4. Правдюк Н.Л. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект. URL: http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/22661.pdf (дата звернення: 10.09.2024).
5. Горалько О.В. Фінансова безпека банків у системі забезпечення фінансової безпеки держави URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1583/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення: 08.06.2024).
6. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/4129/1/%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення: 12.06.2024)
7. Бондаренко Л.А., Кульчицька Н.С. Стабільна прибутковість комерційних банків як запорука ефективності їх діяльності. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/255.pdf
8. Ляхович О.О., Добровольська В.В. Сутність та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». Вип. №1 (89), 2020. С. 125-133.

9. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist/data-supervision#1.

10. Циганюк Д.Л., Рудняк А.Д. Аналіз фінансового стану банківського сектору України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». Вип. №1, 2020. С. 153-162. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/1_2020_17_Tsyhaniuk.pdf.

11. Осадча С. С. Емпіричне дослідження фінансової безпеки банку. 2018. №7 URL: https://www.hneu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/11/MV_7_2017.pdf (дата звернення: 07.09.2024).

12. Рудько, В. О. (2021). Формування механізму забезпечення фінансової безпеки банків в Україні (за офіційними статистичними матеріалами банківської системи України). URL: http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10182 (дата звернення: 07.08.2024).

13. Лісняк А.Є. Еволюція і класифікації показників оцінювання фінансової безпеки банків Фінансовий Простір 2018 № 3 (31). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fin_pr_2018_3_9 (дата звернення: 07.08.2024).

14. Постанова Національного банку України «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України» від 24 лютого 2022 року № 22, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0199500-22#Text(дата звернення: 07.09.2024).

15. ПриватБанк. Офіційний сайт. URL: http: //privatbank.ua/ (дата звернення: 07.09.2024).

16. Ситник Р.Д., Туріщева М.Б. Фактори, що визначають фінансову безпеку банку.: Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс (2022): № 57. URL:

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15693/1/403-1355-PB%282%29.pdf#page=58 (дата звернення: 07.08.2024)/

17. Юрчишена Л. В., Подолян С.В. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків. Регіональна бізнес-економіка та управління. 2018. № 3. С. 72-79.

18. . Халатур С.М., Грабчук О.М., Карамушка О.М., Бондар Т.О. розвиток оподаткування фінансових результатів комерційних банків України. Агросвіт. 2023. №3

19. Черничко С. Ф., Черничко С.С., Пелехач І. І. Банківський сектор економіки України: огляд основних тенденцій і перспектив розвитку / «Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка.» 2017. Випуск 2(8). С.182-189.

20. Фетісов Г. Г., Юденков Ю. Н. Організаційні аспекти формування стійкості банківської системи / Гроші і кредит. 2018. № 8. С.32-38.

21. Смовженко Т. Грунтовний розвиток дослідження фінансового сектору України в контексті сучасної світової фінансової архітектури. Вісник Національного банку України. 2020. №7 (173). С.52-55.

22. Смиковська А. С., Грушко В. І. Фінансова стійкість банку, її оцінка та шляхи підвищення / Фінанси АПК. 2019. С. 351-355. – URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materialikonferentsij/grushko_0009.pdf.

23. Рисін В.В., Біда А.П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення / Ефективна економіка. 2021. №3. URL: economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/3.pdf.

24. Петриченко Л. Ю. Аналіз методів оцінювання фінансової стійкості комерційних банків / Фінансова консультація. 2018. № 1.- С.75-80

25. Примостка Л. Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу / Вісник Національного банку України. 2020. № 10. С.40-45.

26. Маслєнчиков Ю. С. Фінансовий менеджмент в комерційному банку / Технологія фінансового менеджменту клієнта. К.: Перспектива, 2017. С. 214-215.

27. Науменко С. В., Міщенко С. В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури / Київ: «УБС, ЦНДНБУ», 2019. 384 с.

28. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Організаційно-економічний механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку / Вісник Хмельницького національного університету. 2020. №1. С.217-221.

29. Коваленко В. В. Методи аналізу та управління фінансовою стійкістю комерційного банку / Вісник Української академії банківської справи. 2021. № 2. С.39-48.

30. Клюско Л. А. Регулювання фінансової стійкості комерційних банків на основі прогнозування тенденцій динаміки основних показників їх діяльності / Вісник Національного банку України. 2019. № 5. С.55-57

31. Завадська Д.В. Особливості забезпечення фінансової стійкості банків України / Вісник соціально-економічних досліджень Одеського державного економічного університету. 2019. № 3 (43). С. 73–80.

32. Гончаренко Т. П. Стратегічний аналіз внутрішнього середовища банку / Науковий вісник Полісся. 2019. № 2 (18). С. 190-198

33. Вовк В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи / Фінанси, банки, інвестиції. 2018. № 2. С. 41–44.

34. Варцаба В.І. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України та шляхи її зміцнення в умовах пандемії коронавірусу / Науковий вісник Ужгородського університету . 2021. №1(57). С. 107-113.

35. Непочатенко О.О.,Бечко П.К., Пташник С.А., Нагорний В.І. Розвиток системи банківського кредитування аграрного бізнесу// Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва/ Редкол. : О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. – Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2021. – Вип. 99.–Ч. 2: Економічні науки - С.7-18.

36. Власюк С.А., Бондаренко Н.В. Банківське кредитування реального сектору економіки // *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. Київ : Видавництво «Основа», 2018. Вип. 93. Ч.2 : Економічні науки. С.32-40.

37. Ролінський О. В., Улянич Ю. В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. *Агросвіт*. 2021. № 16. С. 45–51. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.16.45

38. Власюк С.А., Ролінський О.В. Фінансова безпека банківського сектору економіки в умовах COVID-19/Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції. 24 травня 2021 р. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. 148 с. (с.28-30)

39. Ролінський О. В., Власюк С. А., Гриценко А. С. Механізм фінансового моніторингу в банківських установах /Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення», Ч. 1. 2-3 червня 2020р. Уманський НУС. Умань. 178 с. (с.24-27).

40. Ролінський О. В., Власюк С. А., Гриценко А. С. Теоретичні засади фінансового моніторингу в банківській системі України. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю : матеріали II Міжнар. наук. – практ. конф., присвяченої 100-річчю Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, 23 квітня 2020 р.) / за ред. Плаксієнка В. Я., Пилипенко К. А. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. 705 с. (с.592-595).

41. Орошкевич С.А., Мемрук В.М., Полянський Б.Р. Сутність банківських ризиків. Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції, 14 листопада 2024р. – Умань :УНУС. 2024. С. 84-86.

42. Бечко П.К., Бондаренко Н.В., Власюк С.А., Наталич О.С. Удосконалення системи регулювання кредитного ринку. Ефективна економіка. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9141

43. Бондаренко Н.В. Бечко П.К.,. Бечко, В.П, Наталич О.С. Інноваційний розвиток кредитного ринку. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2021. Вип. 98. Ч. 2 : Економічні науки. С. 20-29.

44. Gourdel, R., Monasterolo, I., Dunz, N., Mazzocchetti, A., & Parisi, L. (2021). Assessing the double materiality of climate risks in the EU economy and banking sector. Available at SSRN 3939895. available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3939895 (Accessed 17 October 2022)

45. Teresienė, D., Keliuotytė-Staniulėnienė, G., & Kanapickienė, R. (2021). Sustainable economic growth support through credit transmission channel and financial stability: in the context of the COVID-19 pandemic. Sustainability, 13(5), 2692. available at: https://www.mdpi.com/2071- 1050/13/5/2692 (Accessed 10 October 2022)

46. Filatov V. A new financial stress index for Ukraine. Working Papers, HEIDWP15-2020. Switzerland: Graduate Institute of International and Development Studies. 2020. P.22. available at: http://repec.graduateinstitute.ch/pdfs/Working_papers/HEIDWP15-2020.pdf (Accessed 14 October 2022)

47. Izadikhah, M. (2021). Financial Assessment of Banks and Financial Institutes in Stock Exchange by Means of an Enhanced Two stage DEA Model. Advances in Mathematical Finance and Applications, 6(2), 207-232. available at: https://amfa.arak.iau.ir/article_678749.html (Accessed 9 October 2022)